

Baptistické pojetí křtu

Co brání abych byl pokřtěn?

Tuto otázku položil svému „evangelizátorovi“ Filipovi, pronásledovanému členu jeruzalémského sboru, jistý etiopský dvořan ve známém líčení zapsaném ve Skutcích apoštolů (8,26-40). Čteme tu, že Filip tomuto Afričanovi, který si četl v biblickém svitku a nerozuměl dobře jeho obsahu, „zvěstoval Ježíše“. Dvořan na jeho výklad reaguje slovy: „Zde je voda. Co brání, abych byl pokřtěn?“ (v. 36). V některých dochovaných pramenech následuje (jako v. 37) krátký dialog těchto dvou: „Filip mu řekl: »Jestliže věříš celým svým srdcem, nic tomu nebrání.« On mu odpověděl: »Věřím, že Ježíš Kristus je Syn Boží.«“ (V kralickém překladu je tento dialog přímo v textu, v ekumenickém překladu jen pod čarou, takže tam verš 37 chybí. Je ovšem jasné, že důvodem křtu není pouhá dostupnost vody.)

Co brání, aby bylo pokřtěno? Takovou otázku kladou zpravidla v tradičních křesťanských zemích za každé „neokřtěnatko“ – a na jeho domnělou obranu – ti, jimž leží na srdci jeho prospěch či přímo Boží přízeň. Na mysli jim může tanout situace maličkých, jejichž prospěch bránil proti vlastním učedníkům sám Ježíš v neméně známém oddíle z evangelií: „Tu mu přinášeli děti, aby se jich dotkl, ale učedníci jim to zakazovali. Když to Ježíš uviděl, rozhněval se a řekl jim: »Nechte děti přicházet ke mně a nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží.«“ (Mk 9,13-14; viz i paralely u Mt a Lk)

Jak to je tedy se křtem? Co je jeho důvodem a co je jeho předpokladem? Onen rozhovor mezi Filipem a Etiopanem je klasickou ilustrací toho, jak chápou vztah mezi vírou a křtem křesťané, kteří nemluvnata přinášejí k požehnání (na základě Mk 9, 13-14), nikoliv však ke křtu. Drží se představy, že člověk musí nejprve slyšet evangelium o Kristu, uvěřit mu, svou víru manifestovat křtem a tím se stát křesťanem („Kristovcem“), člověkem Ježíšem Kristem osloveným, zachráněným a získaným pro jeho „cestu“ (Sk 22,4). Český výraz „křesťan“ není odvozen od výrazu „křest“, ale naopak: „křest“ je od „křesťana“ – Kristovce (nebo „Kristusáka“? – křesťané se tak sami původně neoznačovali, tak je označovalo jejich okolí – Sk 11,26).

Ti, kdo hájí křest nemluvnat, se krom onoho místa o „požehnání maličkým“ dovolávají i zmínku o spásce celých „domů“ ve Skutcích apoštolů a křest někdy přirovnávají ke starozákonní obřízce, vykonávané na novorozencích mužského pohlaví. Odpůrci křtu nemluvnat rozlišují mezi křtem a požehnáním, textům o „domech“ rozumějí jinak a poukazují na to, že křesťanský křest navazuje podle Nového zákona na křest konaný Janem Křtitelem v Jordánu. To byl křest „na vyznání hříchů“ (Mk 1,4-5 a paralely u Mt a Lk), kterému se podrobil i Ježíš, protože jej chápal jako „dávání Bohu za pravdu“ (viz Lk 7,29), a který přijímali svorně i všichni již „obřezaní“. Ta návaznost je patrná z prvního „křestního příkazu“ při vzniku církve (Sk 2,38). Především se však tito křesťané dovolávají toho, že všechna biblická místa, která představují jakousi teologii křtu, předpokládají vyznavačský křest (např. Řím 6,1-4), i toho, že se nezachovala žádná prvokřesťanská liturgie křtu nemluvnat (všechny zachované představují křtěnce jako „kajícíníky“ a křest jako vyznavačské vyvrcholení katechumenátu – předkřestní výuky).

Není asi sporu o tom, že křest nemluvnat se prosadil velmi záhy (pokud neexistoval už od začátku), v souvislosti s tím však došlo i k zavedení jakéhosi „pokřestního katechumenátu“ – konfirmace či biřmování. Není divu: Za „křesťany“ byli sice v zásadě považováni všichni pokřtění, tedy i nemluvnata, ale bylo jasné že tu k úplnosti něco „chybí“ (tito „křesťané“ nemohli např. k večeři Páně/eucharistii). Pokud se, jako v případě biřmování, jednalo o obřad znamenající udílení či posilování Ducha svatého, bylo to z hlediska určitého pojetí svátostí logické, ale z hlediska novozákonního svědectví o církvi to byly úplné novoty.

Ti, kdo v reformaci a po reformaci zavedli znovu vyznavačský křest, k tomu byli motivováni teologicky (mimo jiné též onou zárodečnou novozákonní teologií křtu s její symbolikou „smrti“ a „očisty“) i snahou o co nejsoustavnější návrat k novozákonní praxi. To byl krok, před nímž nakonec vůdci reformace z povýtce oportunistických důvodů couvli, byl však v logice (a někdy i formulacích) jejich vlastních úvah o církvi. Jejich dodatečná teologie křtu nemluvnat je zpravidla jedním z nejslabších míst jejich učení a jejich administrativní postup proti odpůrcům křtu nemluvnat je klasickým případem politického nátlaku a z vůle – důsledku neblahého sepjetí církve a státu. Zvláště trapně a nepřesvědčivě působí v jejich případech dovolávání se „jednoty církve“.

Teologické „manko“ vyjadřoval mimo jiné i jejich argument, že „Bible nikde křest nemluvnat nezakazuje“. Protiargument, že „Bible podobně nikde nezakazuje křtít psy a kočky“, byl sice hodně prostořeký, ale v prostředí, kde se kladl důraz na Bibli jako aktuální a svrchované Boží slovo, na evangelium o Kristu v jeho nepřehlédnutelných nárocích na zažité představy a církevní praxi, byl případnou reakcí na čistě účelové zacházení s autoritou Písma. Reformační zastánci vyznavačského křtu tíhli někdy k všelijakým excesům, jindy zase k moralismu, ale v této věci měli k „řádu“ věci (1Kor 14.40; ekumenický překlad mluví o „spořádanosti“) mnohem blíže než jejich odpůrci. Označení „novokřtěnci“, které se jim (a spolu s nimi všem „radikálům reformace“ – ať měli něco se křtem společného nebo ne) dostalo, nevyjadřoval podstatu problému. Vyznavačský křest symbolizoval přesvědčení, že církev tvoří učedníci, ti kdo Ježíše Krista, který se pro ně obětoval a který je i přes jejich nehodnost či vlastní zdráhání k sobě povolal, poslušně následují. („Křestním příkazem“ byl pro ně už vlastní Ježíšův křest.) Proto se ho nehodlali vzdát ani pod pohružkou trestu smrti, adresované těm, kdo odmítli přinášet své děti ke křtu.

Dnes se na obranu křtu nemluvnat nejčastěji argumentuje „předcházející“ milostí: důležité je prvotní Boží milostivé sklonění se k nám – a to je nejlépe dosvědčeno křtem těch, kdo se ještě nemohou ničím vykázat. „Lidská víra“ nemůže mít přece první místo! Zastánci vyznavačského křtu se naopak domnívají, že Boží milost a iniciativa je nejlépe dosvědčena tím, že je ponecháno na božím Duchu, koho si vyhledá a učiní z něj – skrze evangelium o Kristu a jeho osvobodivou moc – Ježíšova učedníka a vyznavače. Víra, na jejíž vyznání k vyznavačskému křtu dochází, není přece nějaká „lidská víra“, pouhá lidská odezva, ale Boží dar – to, co Bůh sám vyhledává a tvoří, a to i na těch nejmeně pravděpodobných místech. Jakkoli je to projev lidské svobody – jako přiměřené odezvy na svobodu Boží – jde právě o svobodu jako „novou skutečnost“, jaká by tu bez Božího osvobodivého slova nebyla.

Samozřejmě: Zda je nakonec člověk křesťanem ve smyslu opravdového Kristova vyznavače, Kristu oddaného a pro boží věci angažovaného jedince, o tom nerozhoduje to, jak byl pokřtěn a kdy byl pokřtěn (nebo zda byl vůbec pokřtěn)! Hodně tomu může napomoci výchova a prostředí, ale ani to není žádná záruka. To však nemění nic na tom, že křest je třeba brát vážně – a to znamená mít na paměti i jeho původní vyznavačský smysl. Křest nemluvnat, které je při něm jenom „trpným předmětem“, tento vyznavačský smysl křtu nenaplnjuje, i když mnozí rodiče by mu takový smysl rádi dali. Není to ovšem sám křtěnec, kdo tímto křtem něco vyznává a k někomu se hlásí, a spíše to budí dojem, že jde o úkon, který má dítěti něco zajistit. A to už zavání pověrou – lidskou manipulací s Boží milostí.

Křest byl vždy veřejnou slavností, radostnou událostí, na níž se měli a mohli svou radostí a svou modlitební solidaritou podílet ti křtěncům nejbližší – jejich rodina, církevní komunita, v níž a pro níž byli duchovně vedeni a vychováváni. Zdrojem té radosti byla Boží přízeň – to, že Bůh se k nám sklání a prosazuje mezi námi a v našem zájmu svoje věci. Je žádoucí tuto skutečnost připomínat a oslavovat – k větší Boží slávě – i dnes. Snadné je to tam, kde všichni, kdo křtěnce modlitebně provázejí, chápou křest stejně nebo podobně. Kde tomu tak není, je třeba uplatnit křesťanskou moudrost a soudnost. Důvod k radosti by se neměl stát zdrojem napětí nebo hořkosti. I sám přístup k této události by měl být jasným svědectvím Boží lásky. To není pokrytectví ani zbabělost. „Poznání,“ připomíná apoštol,

někdy „vede k domýšlivosti, kdežto láska buduje (1Kor 8,1). Proto varuje, aby se naše svoboda nestala druhým kamenem úrazu! (8,9nn) Právě stoupenci vyznavačského pojetí církve vždy hájili svobodu svědomí. To ovšem nic neměnilo na jejich přesvědčení, že křest jako symbolická oslava Božího díla smíření a obnovy - v tomto případě započetí nového individuálního křesťanského života - má manifestovat i Boží nenásilně podmanivou cestu k tomuto cíli.

Autor: Petr Macek